

Životné prostredie

REVUE PRE TEÓRIU A STAROSTLIVOSŤ O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

ROČNÍK 52

4/2018

Krajina ako kultúrny fenomén

V súčasnosti sme svedkami a zároveň aj spolutvorcami revolučnej transformácie krajiny. Nikdy predtým ľudská aktivita nespôsobila také rozsiahle dynamické sociálno- a kultúrno-priestorové zmeny. Spolu s kvantitatívnymi zmenami je krajina tiež ovplyvnená zmenami kvalitatívnej povahy, vyplývajúcimi z globalizácie, fragmentácie a zjednocovania (unifikácie) kultúry. Kultúrna krajina sa formovala počas niekoľkých tisícročí a v súčasnosti je predmetom mimoriadne rýchlej transformácie. Tá okrem iného vyplýva z rozsiahlej ťažby surovín, zmeny tradičného hospodárenia na pôde na veľkopošné, s výrazným podielom energetických vstupov a použitím zložitých technológií, z rozširovania miest a suburbánnej krajiny, a teda aj mestského spôsobu života, ako aj z prepájania krajiny technickými líniovými prvkami. Výrazne sa zväčšujú oblasti masového cestovného ruchu, ktoré donedávna mali prevažne prírodný charakter, budujú sa veľkopošné komerčné celky a komplexy na trávenie voľného času, rozvíja sa rozsiahla dopravná infraštruktúra. Postupne sa v niektorých oblastiach formuje výrazne technizovaná krajina, redukuje sa rozloha krajiny s dominantným zastúpením prírodných prvkov, rozširujú sa areály po ťažbe a postindustriálne oblasti a územia s nepriaznivými a často neudržateľnými (človekom vytvorenými) podmienkami na život. V 21. storočí sa proces spotreby, vrátane spotreby prírodných zdrojov, stáva masovým javom, je čoraz menej kontrolovateľný, regulovateľný a, prirodzene, znižuje sa predvídateľnosť jeho vývoja.

Kultúrna krajina predstavuje otvorený, prírodno-antropogénny systém, ktorý je výsledkom pôsobenia človeka a spoločnosti v čase a priestore. Čas a priestor pritom predstavujú dve najdôležitejšie univerzálne dimenzie, v ktorých prírodné a ľudské sily spoločne formujú a permanentne pretvárajú prírodnú krajinu na krajinu kultúrnu. Civilizačno-kultúrne procesy spojené s vývojom krajiny sa dostávajú do popredia záujmu širokého spektra odborníkov. Nakoľko kultúrna krajina je výsledkom interakcie sociálno-kultúrnych a prírodných procesov, okrem tradičného záujmu o (kultúrnu) krajinu zo strany prírodovedných odborov sa v ostatných desaťročiach začína prejavovať aj záujem viacerých spoločenskovedných disciplín a vedných odborov, zaoberajúcich sa človekom a jeho správaním. Predkladané číslo časopisu prezentuje úvahy o krajine ako kultúrnom fenoméne, pokúša sa reflektovať kultúrnu krajinu z pohľadu krajinej architektúry a kultúrnej geografie a v niekoľkých štúdiách analyzuje príčiny a procesy transformácie kultúrnej krajiny v 21. storočí na vybraných územiach Česka a Slovenska.

Vladimír Ira

Obsah

V. Ira, A. Uher: Kultúrna krajina ako kultúrny a časovo-priestorový fenomén.....	195
J. Supuka, M. Billíková: Kultúrna krajina v reflexii krajinej architektúry.....	200
J. Novák: Karpatská krajina ako kultúrny fenomén.....	206
J. Hreško, R. Mišovičová: Archetypy krajiny ako významný fenomén kultúrnej krajiny.....	213
B. Šarapatka, M. Bednář, T. Kuras, M. Mazalová, I. H. Tuf: Posílení biologické rozmanitosti a ochrany půdy v zemědělské krajině s využitím konceptu konektivity.....	221
M. Šantrůčková, Z. Kučera, P. Chromý: Kulturní krajiny periferií: jejich ochrana a regionální distribuce v Česku.....	228
J. Hanušin, J. Lacika: Krajinnárske a historické aspekty zmien lazničkej kultúrnej krajiny na príklade katastrálneho územia obce Hrušov v okrese Veľký Krtíš.....	233
V. Peťušová, P. Peťuš, J. Hreško: Kultúrna krajina Hronskej pahorkatiny – vývoj a využívanie.....	241
H. Žarnovičan, K. Pavličková, J. Kolár: Ovocné sady ako fenomén kultúrnej krajiny novobanskej štálovej oblasti.....	247

Kontakty

P. Kubíček, J. Drápala, M. Kubíčková: Dlouhodobý pokles vlhkosti půdy v zóně aerace v povodí Čižiny v okrese Bruntál.....	252
---	-----

The Environment

REVUE FOR THEORY AND CARE OF THE ENVIRONMENT

VOLUME 52

4/2018

Contents

V. Ira, A. Uher: Cultural Landscape as a Cultural and Temporal-Spatial Phenomenon.....	195
J. Šupuka, M. Billiková: Cultural Landscape Reflection on Landscape Architecture.....	200
J. Novák: Carpathian Landscape as a Cultural Phenomenon.....	206
J. Hřeško, R. Mišovičová: Landscape Archetypes as an Important Phenomenon of Cultural Landscape.....	213
B. Šarapatka, M. Bednář, T. Kuras, M. Mazalová, I. H. Tuf: Enhancement of Biological Diversity and Soil Protection in the Agricultural Landscape Using the Connectivity Concept.....	221
M. Šantrůčková, Z. Kučera, P. Chromý: Peripheral Cultural Landscapes: Their Preservation and Regional Distribution in Czechia.....	228
J. Hanušin, J. Lacika: Landscape and Historical Aspects of Scattered Settlement Cultural Landscape Changes – Example of the Hrušov Cadastral Area in the Velký Krtíš District.....	233
V. Petlušová, P. Petluš, J. Hřeško: Cultural Landscape of Hronská pahorkatina Upland – Development and Land Use.....	241
H. Žarnovičan, K. Pavličková, J. Kolár: Fruit Orchards of the Nová Baňa Scattered Settlement Region as a Phenomenon of Cultural Landscape.....	247

Contacts

P. Kubíček, J. Drápala, M. Kubíčková: A Long-Term Soil Moisture Decrease in the Čížina River-Basin Aeration Zone in Bruntál Region....	252
--	-----

Landscape as a cultural phenomenon

We are currently witnesses and co-builders of revolutionary landscape transformation. Never before has human activity caused such dynamic social and cultural spatial change. In addition to quantitative change, landscape is also affected by qualitative change from globalisation, fragmentation and unification of culture. The cultural landscape has been shaped over several thousand years and it is now undergoing rapid transformation. This results especially from intensive extraction of raw materials, agricultural intensification involving change of traditional land husbandry to large-scale economy with related increased energy inputs and the use of complex technologies, increased urban and suburban landscapes and the associated lifestyle, and landscape interconnection with traffic infrastructure. Extensive infrastructure is increasingly being developed in previously natural green expanses to cater for new mass tourism areas, large-scale commercial complexes and leisure-time complexes. Some regions are also experiencing gradual formation of a highly technicised landscape. Landscapes areas with predominant natural elements have been reduced by post-mining and post-industrial areas and unfavourable and human-created areas with unsustainable living conditions. While the 21st century has brought the mass phenomenon of consumption, including consumption of natural resources, this process is increasingly unpredictable, less adjustable and controllable.

The cultural landscape is an open, natural-anthropogenic system resulting from the interaction of man and society in time and space. Time and space are the two most important universal dimensions where combined natural and human forces form, and permanently transform the natural landscape into the cultural landscape. Civilisation-cultural processes associated with the development of the landscape are currently of major interest to a wide range of professionals. Because the cultural landscape results from interaction of socio-cultural and natural processes, in addition to the traditional interest in cultural landscape by natural scientists, there is also increasing interest of societal and related disciplines addressing man and his behaviour which has become obvious over the last decades. This journal edition therefore specifies research which reflects landscape as a cultural phenomenon, studies which address the cultural landscape from the viewpoint of landscape architecture and cultural geography, and articles which analyse the causes and processes of cultural landscape transformation in selected areas of Czechia and Slovakia in the 21st century.

Vladimír Ira